

IV

(Информация)

ИНФОРМАЦИЯ ОТ ИНСТИТУЦИИТЕ, ОРГАНИТЕ, СЛУЖБИТЕ И АГЕНЦИИТЕ
НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

СЪВЕТ

Съвместен доклад на Съвета и на Комисията за 2010 г. относно напредъка по изпълнението на
работната програма „Образование и обучение 2010 г.“⁽¹⁾

(2010/C 117/01)

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Образованието и обучението заемат централно място в Лисабонската стратегия за растеж и работни места и представляват ключов елемент в по-нататъшните действия по нея с оглед на поставените за 2020 г. цели. Обединяването на образованието, научните изследвания и иновациите в добре функциониращ „триъгълник на знанието“ и подпомагането на всички граждани да придобият по-висока квалификация са от ключово значение за растежа и работните места, равнопоставеността и социалното приобщаване. В контекста на икономическата криза тези дългосрочни предизвикателства още повече излизат на преден план. Публичните и частните бюджети са подложени на силен натиск, съществуващи работни места биват закривани, а новосъздадените такива често изискват различна или по-висока степен на квалификация. Следователно системите за образование и обучение следва да станат много по-отворени и в по-голяма степен да отговарят на потребностите на гражданите, както и на тези на пазара на труда и обществото като цяло.

Сътрудничеството в областта на политиките за образование и обучение на европейско равнище оказва, от 2002 г. насам⁽²⁾, ценна помощ за образователните реформи на отделните държави и допринася за мобилността на учещите и практикуващите специалисти в Европа. Основавайки се на този подход и зачитайки изцяло отговорността на държавите-членки по отношение на техните образователни системи, през май 2009 г.⁽³⁾ Съветът прие Стратегическа рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението („ЕСЕТ 2020 г.“).

Настоящият 4-ти поред съвместен доклад се концентрира върху напредъка за периода 2007—2009 г. при постигането на договорените цели в областта на образованието и обучението. Той се основава на подробна оценка на националните доклади и

постижения, извършена по набор от показатели и референтни нива за средните европейски постижения („критерии“)⁽⁴⁾. В центъра на вниманието е главно изпълнението на Препоръката от 2006 г. относно ключовите компетентности⁽⁵⁾. Но в него се предоставя и преглед на развитието на националните стратегии за учене през целия живот и на реформите, предприети с цел професионалното образование и обучение (ПОО) да стане по-привлекателно и да съответства на потребностите на пазара на труда, както и да се модернизира висшето образование.

Докладът отчита също набелязаните наскоро предизвикателства, а именно свързаните с инициативата „Нови умения за нови работни места“⁽⁶⁾. Въпреки че докладите на държавите-членки не бяха специално съсредоточени върху начина, по който образованието и обучението следва да отговорят на спада в икономиката, разглежданите в тях въпроси — а именно напредъкът по прилагането на подход, основан на компетентностите, както и модернизирването на професионалното образование и обучение и на висшето образование — са от ключово значение за успешното съвземане на Европа от тази криза.

Очертават се следните тенденции и предизвикателства:

1. Налице е общо подобрене на постиженията в областта на образованието и обучението в ЕС. Въпреки това по-голямата част от критериите, определени за 2010 г., няма да бъдат достигнати навреме, а колкото до ключовия критерий по отношение на грамотността, постиженията всъщност се влошават. За изпълнението на тези критерии ще са необходими по-ефикасни инициативи на национално равнище. Икономическата криза, в съчетание с демографското предизвикателство, подчертава необходимостта от провеждане на спешни реформи, при същевременно продължаване на инвестициите в системите на образование и обучение, с цел да се отговори на основните икономически и социални предизвикателства.

⁽¹⁾ Придружен от два работни документа на Комисията: док. 15897/09 ADD 1 (анализ на прилагането на европейско и национално равнище) и док. 16646/09 ADD 1 (показатели и критерии 2009 г.).

⁽²⁾ ОВ С 142, 14.6.2002 г., стр. 1.

⁽³⁾ ОВ С 119, 28.5.2009 г., стр. 2.

⁽⁴⁾ SEC(2009) 1598 и SEC(2009) 1616.

⁽⁵⁾ ОВ L 394, 30.12.2006 г., стр. 10.

⁽⁶⁾ COM(2008) 868.

2. Голям брой държави въвеждат реформи, чието планиране е изрично основано на Рамката за ключови компетентности. Беше постигнат значителен напредък в приспособяването на училищните програми. Но все още остава да се направи много, за да се подкрепи развитието на уменията на учителите, да се актуализират методите на оценка и да се въведат нови начини за организация на учебния процес в иновативна училищна среда. Да се осигури възможност всички учаци, включително тези в неравностойно положение и участващите в програми за ПОО и учене за възрастни, да се ползват от предимствата на иновативните методи, представлява съществено предизвикателство.
3. Осъществяването на ученето през целия живот посредством формално, неформално и самостоятелно учене и повишаване на мобилността, продължава да бъде предизвикателство. Необходимо е образованието и обучението, включително и в университетите, да станат по-отворени и в по-голяма степен да отговарят на потребностите на пазара на труда и на обществото като цяло. Специално внимание следва да се отдели на установяването на партньорства между сферата на образование и обучение, от една страна, и трудовата сфера, от друга.

2. КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Европейската рамка за ключови компетентности за учене през целия живот ⁽⁷⁾ набелязва и определя 8 ключови умения, предпоставки за личната реализация, активното гражданско участие, социалното приобщаване и пригодността за наемане на работа в едно общество на знанието:

1. общуване на родния език;
2. общуване на чужди езици;
3. компетентност по математика и основни компетентности в областта на естествените науки и технологиите;
4. компетентности в областта на цифровите технологии;
5. придобиване на умения за учене;
6. социални и граждански компетентности;
7. инициативност и предприемачество;
8. умения за отчитане на културните различия и изразяване.

Началното образование и обучение трябва да подкрепят развитието на тези ключови компетентности до степен, в която всички млади хора — включително и тези в неравностойно положение — да получат достъп до по-нататъшно обучение и професионално развитие. Образованието и обучението за възрастни следва да дава реални възможности на всички възрастни да развият и актуализират своите ключови компетентности през целия си живот.

2.1. Напредък в реформата на учебните програми

В ЕС е налице ясна тенденция към преподаване и учене, основани на компетентности, както и към възприемане на

подход, акцентираш върху резултатите от ученето. Европейската рамка за ключови компетентности допринесе значително за това. В някои държави тя изигра ключова роля за реформирането на политиките.

Беше постигнат значителен напредък по-специално по отношение на училищните програми. В традиционни дисциплини като преподаването на родния език, чужди езици или математика и естествени науки е възприет много по-интердисциплинарен подход, с по-силен акцент върху развитието на умения и положителна нагласа, наред с получаването на знания, и с по-висока степен на приложимост в реалния живот. Трансверсалните ключови компетентности в учебните програми се забелязват повече и по-ясно. Вследствие на факта, че за много държави-членки резултатите от проучването „PISA“ през 2006 г. сочеха слаби резултати, няколко държави изготвиха стратегии или планове за действие с цел повишаване равнището на основните умения, по-специално във връзка с четенето, математиката и естествените науки.

2.2. Необходимост от по-нататъшно развитие на организацията на учебния процес в училищата

Въпреки че като цяло промяната на учебните програми е в ход, само тя не е достатъчна. Основаният на компетентностите подход предполага създаване на умения и нагласа за подходящо прилагане на знанието и развитие на положителна нагласа по отношение на по-нататъшното учене, критичното мислене и творчеството. Това е истинско предизвикателство за организацията на учебния процес и е в пряка зависимост от способностите на учителите и училищните директори. Това също изисква училищата да поемат като основна част от мисията си по-категорична отговорност в подготовката на учениците за по-нататъшно учене.

2.2.1. Практическо приложение на трансверсалните ключови компетентности

Предприети са редица дейности за оборудване на училищата с нови технологии и за осигуряване на основни умения по ИКТ като част от компетентностите в областта на цифровите технологии. Младите хора обаче все повече усвояват умения по ИКТ в неформален контекст, при което се отделя малко внимание на аспекти като критичното мислене при ползването на новите технологии и медии, осведомеността за рисковете и етичните и правните съображения. Тъй като ИКТ все повече навлизат в живота на хората, тези въпроси следва да бъдат по-категорично застъпени в преподаването и ученето. Необходимо е да се оползотвори по-добре потенциалът на новите технологии за укрепване на иновациите, творчеството и новите партньорства, както и за индивидуализиране на образователните потребности.

Уменията за учене също присъстват в много учебни програми, но училищата и учителите се нуждаят от по-голяма подкрепа, за да ги интегрират систематично в процеса на преподаване и учене и да утвърждават ценностите на ученето в цялата система на училищното образование. Иновативни методи като индивидуалните учебни планове и ученето, основано на изследвания, могат да бъдат особено полезни за хора, чийто предходен опит в училище е бил неуспешен или отрицателен.

⁽⁷⁾ Вж. бележка под линия 5.

По подобен начин, когато се цели предаването на социални и граждански компетентности, дух на инициативност и предприемчивост и умения за отчитане на културните различия, предизвикателството се състои в това да се отиде по-далече от обикновеното придобиване на знания. Учащите се нуждаят от повече възможности за проява на инициативност и от училища, отворени за сферите на труда, доброволните дейности, спорта и културата. Тези умения са от първостепенно значение за развиване на способностите за иновации и за предоставяне на начини за интеграция на учащите с мигрантски произход и/или в неравностойно положение. В тези условия е важно отварянето на училищата за съвместни инициативи с работодатели, младежки групи, културни дейци и представители на гражданското общество.

Все повече са примерите за насърчване на предприемчивостта посредством партньорства с предприятия или развитието на микропредприятия, управлявани от учащи. Обменът на опит показва, че е необходимо контактите да бъдат допълнени с действия за насърчване на инициативността, творчеството и иновациите в училищата.

2.2.2. Образование на учителите и ръководителите в училищата

Качеството на преподаването и на ръководството в училище са най-важните фактори в училищата, които обясняват постиженията на учениците.

Съществуват примери за това, че в някои държави първоначалното образование на преподавателите подготвя учителите да прилагат подхода на ключовите компетентности. Мнозинството от учителите обаче вече практикуват професията. Налице са малко на брой примери в националните доклади и обмена по линия на политиките за систематични усилия за актуализиране на съответните компетентности.

Съгласно проучването на TALIS⁽⁸⁾ учителите разполагат с малко стимули за подобряване на методите си на преподаване, а по-разпространените типове дейности за професионално развитие, които са достъпни за тях, не са от най-ефективните. По-голямата част от учителите биха желали да получат допълнителна професионална квалификация (особено по отношение на специалните учебни потребности, уменията по ИКТ и поведението на учениците).

Професионалното развитие на ръководителите на училища е от жизненоважно значение, тъй като те отговарят за създаването на среда, в която ученици и учители се ползват от предимствата на училищата като учебни общности. Само в няколко държави обаче съществува задължително обучение без откъсване от работа за ръководители на училища.

2.2.3. Разработване на методи за оценка

Съществуват все повече доказателства за силата на оценката в полза на ефикасното учене и по-добрата мотивация.

В повечето държави, поне в общообразователната сфера, понастоящем се прилагат минимални стандарти и централизирано извършване на оценка за сравнително оценяване на усвоените ключови компетентности.

Повечето от текущите методи за оценка обаче поставят силен акцент върху знанията и тяхното възпроизвеждане и не отчитат в достатъчна степен решаващото значение на уменията и нагласите за ключовите компетентности. Особено сериозно предизвикателство изглеждат също така оценяването на трансверсалните ключови компетентности и оценяването в контекста на дейностите в рамките на различни учебни програми. Опитът на държавите, които използват допълващи се методологии като например партньорска оценка, образователни портфолия, индивидуални учебни планове и/или училищни планове за оценка и оценка въз основа на проекти, следва да се изучава и доразвива.

2.3. Необходимост от повече действия за повишаване на грамотността във връзка с гражданите в неравностойно положение

Доброто ниво на грамотност е в основата на придобиването на ключови компетентности и ученето през целия живот и поради това следва да бъде осигурено от най-ранна възраст. Поради това влошаващото се ниво на уменията за четене в сравнение с критерия на ЕС за 2010 г. остава главен източник на безпокойство. Незадоволителните нива на грамотност, по-специално сред момчетата и мигрантите, представляват сериозна пречка за бъдещата им професионална реализация и благосъстояние. Въпреки че повечето държави са предвидили специални мерки в подкрепа на ограмотяването, необходимостта от по-ефективни национални мерки е очевидна.

Въпреки целта на ЕС за намаляване дела на 15-годишните с ниско равнище на четивна грамотност с 20 % през 2010 г., техният дял в действителност се е увеличил от 21,3 % през 2000 г. на 24,1 % през 2006 г.⁽⁹⁾ Представянето на учениците с мигрантски произход в четенето, математиката и естествените науки е по-слабо от това на учениците с местен произход (по данни от проучването „PISA“).

Като ясна тенденция се очертава възприемането на индивидуализиран подход към обучението на ученици в неравностойно положение. Това често е придружено от целенасочени действия в подкрепа на лицата с проблеми в грамотността (включително мигрантите) и лицата със специални образователни потребности или застрашените от отпадане. Но от националните доклади личи, че напредъкът е бавен, а справянето с неравнопоставеността остава основно предизвикателство. Съществува ясно разделение между държавите, които се стремят към интегриране на учениците със специални потребности и тези, които прилагат сегрегирано обучение: Делът на учениците със специални потребности, обучавани в сегрегирани учебни заведения, съпоставен с общия брой ученици в рамките на задължителното образование, варира между 0,01 % и 5,1 % (средна стойност за ЕС: 2,1 %).

⁽⁸⁾ ОИСР 2009 г.

⁽⁹⁾ Резултатите от проучването „PISA“ през 2009 г. ще бъдат готови през декември 2010 г.

В повечето страни се появяват стратегии, основани на програми, насочени към ранното усвояване на основни умения, по-специално в областта на езиковата и математическата грамотност. В някои случаи те биват допълнени със систематично ранно идентифициране на проблеми в ученето и последваща подкрепа с цел да се избегне изоставането на ученици, или посредством програми, с които се цели повишаване на интереса в области като чуждите езици или математиката и естествените науки.

Докато конкретните мерки в отговор на потребностите на групите в неравностойно положение са широко разпространени, някои държави са създали общи законодателни рамки както за обичайните учащи, така и за специфичните целеви групи, включително и законодателство, основано на защитата на правата.

2.4. Необходимост от укрепване на ключовите умения в ПОО и обучението за възрастни

Традиционно ПОО винаги са били по-силно съсредоточени върху изграждането на компетентности отколкото общото образование. Въпреки това в системите за ПОО на повечето държави пълният набор ключови компетентности, определен в Европейската рамка, е по-слабо застъпен отколкото в системата на общото образование. Следва да се отдели по-специално внимание на общуването на чужди езици и на целия набор трансверсални ключови компетентности, които придобиват все по-голямо значение с оглед на развитието на пазара на труда и промените в обществените потребности. Предизвикателството е свързано с учебните програми, методите на преподаване и учене, както и с образованието на преподавателите в областта на ПОО.

Повечето страни подчертават значението на ефикасността на системата за обучение на възрастните. Целта е на възрастните да се осигурят по-добри умения с цел успешна интеграция на пазара на труда, социално приобщаване и подготовка за активно остаряване.

Беше постигнат известен напредък в повишаването на участието на възрастните в образованието и обучението, недостатъчен обаче за достигане на поставената за 2010 г. цел от 12,5 %. През 2008 г. през четирите седмици, предшестващи проучването, в образованието и обучението са участвали 9,5 % от европейските граждани на възраст между 25 и 64 години, като вероятността за участие на възрастни с висока квалификация е била пет пъти по-голяма, отколкото при нискоквалифицираните.

Все още 77 милиона европейци на възраст между 25 и 64 години (близо 30 %) са завършили едва първата степен на средното образование.

Мерките в подкрепа на осигуряването на ключови компетентности при възрастните включват приемане на ново и преразглеждане на съществуващото законодателство, по-добро обучение и управление, както и специфични мерки за финансиране. В съответствие с Плана за действие относно обучението за възрастни⁽¹⁰⁾ се обръща внимание на развиването на грамотност, езикови познания и компетентност в областта на цифровите технологии, по-специално у нискоквалифицираните и/или безработни възрастни и имигрантите. Широко разпространени

са т.нар. „програми за втори шанс“ за придобиване на средно образование. Езиковата и математическата грамотност понякога също са част от курсовете с професионална насоченост. Ключът към успеха е заложен в съчетаването на такива мерки с механизми за ориентиране и признаването на формалното, неформалното и самостоятелното учене.

Въпреки това за обучението за възрастни е важно също предоставянето на обучение да обхваща пълния набор ключови компетентности, а не да е съсредоточено само върху отделни компетентности като езиковата грамотност или върху специфични професионални умения. То трябва също така да обслужва потребностите на възрастни граждани с всякакъв нива на квалификация, включително и на нискоквалифицираните, на лицата със специални образователни потребности и на по-възрастните хора. Уменията на персонала, зает в предоставянето на обучение за възрастни, следва да бъдат съответно актуализирани.

3. СТРАТЕГИИ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ

3.1. Ученето през целия живот — установено понятие

Всички държави от ЕС признават, че ученето през целия живот — „от люлката до гроба“ — е ключов фактор за растежа, заетостта и социалното приобщаване. Важен аспект в това отношение е броят на 4—64-годишните, участващи в образованието и обучението, който нараства в почти всички държави от ЕС⁽¹¹⁾.

В повечето държави бяха приети ясни стратегии за учене през целия живот. Бяха положени специални усилия за разработването на инструменти в подкрепа на плавния преход между отделните части на системите на образование и обучение.

Изпълнението на Европейската квалификационна рамка (ЕКР) навлиза в ключова фаза. Повечето държави отбелязват значителен напредък в разработването на национални квалификационни рамки, които обхващат всички нива и видове образование и обучение, както и в приравняването на техните рамки към ЕКР до 2010 г. Това е свързано с по-широкото използване на учебните резултати за определяне и описание на квалификациите и за валидиране на неформалното и самостоятелното учене.

Бяха взети и мерки за по-нататъшно развитие на системите за професионално ориентиране през целия живот, по-специално по отношение на възрастните. Необходимо е обаче да се постигне по-добра координация между различните системи за ориентиране, за да се помогне и на младите хора да завършат образованието и обучението си и да осъществят прехода към пазара на труда.

3.2. Изпълнението продължава да бъде предизвикателство

Изпълнението и по-нататъшното разработване на стратегии за учене през целия живот остава основно предизвикателство. Стратегиите са последователни и всеобхватни само в определени случаи, а някои все още са насочени към специфични сектори или целеви групи, вместо към целия жизнен цикъл. За да бъдат ефективни, стратегиите трябва да обхващат достатъчно дълги периоди от време, да предоставят възможности за всички възрастови групи и да подлежат на преразглеждане и

⁽¹⁰⁾ COM(2007) 558 и ОВ С 140, 6.6.2008 г., стр. 10.

⁽¹¹⁾ Вж. SEC(2009) 1616, глава 1, графика 1.2.

по-нататъшно развитие. За да се увеличи тяхната релевантност и въздействие и да се мотивират гражданите за участие в ученето са необходими по-голяма степен на ангажираност на заинтересованите страни и по-добро сътрудничество със сектори на политиките извън образованието и обучението. Централен проблем при настоящата икономическа криза е липсата на адекватни механизми за стратегическо разгръщане на ограничените ресурси, включително и за отчитане на новите и възникващи потребности от умения.

4. ПРОФЕСИОНАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ

4.1. Работи се по въпросите на привлекателността и качеството

Работи се по основната цел на Копенхагенския процес — повишаване на привлекателността и качеството на системите за ПОО, по-специално чрез прилагане на системи за осигуряване на качество, в съответствие с наскоро приетата Европейска референтна рамка за осигуряване на качество на ПОО ⁽¹²⁾. Това е приоритет за повечето държави в ЕС. Особено внимание се отделя на професионализирането на преподавателите в сферата на ПОО. Държавите все по-често използват модуларизация, за да направят предоставянето на ПОО по-гъвкаво и съответстващо на потребностите на учащите и бизнеса.

4.2. Необходимо е по-релевантно предоставяне на ПОО

Както е посочено в инициативата „Нови умения за нови работни места“, продължават да съществуват значителни предизвикателства. Несъответствията между равнището на уменията и изискванията за наемане на работа вероятно ще се задълбочат до 2020 г., ако системите за ПОО не успеят да отговорят по-бързо и гъвкаво на очакваното повишаване на потребностите по отношение на квалификацията и уменията.

За да се повиши релевантността на ПОО спрямо потребностите на пазара на труда, напоследък училищното обучение все повече се допълва от обучение в процеса на работата. Редица държави без стабилни традиции в тези области създават нови схеми за провеждане на стажове и развиват сътрудничество със социалните партньори с цел планиране и актуализиране на предоставянето на ПОО. Въпреки това установяването на още по-тесни връзки с бизнеса и по-нататъшното разширяване на обучението в процеса на работата са от основно значение за приспособяването на системите на ПОО към променящите се потребности на пазара на труда. Необходими са и повече усилия за разработването на ефективни средства за прогнозиране на потребностите от умения.

Въпреки че се обръща все повече внимание на улесняването на прехода от ПОО към висшето образование, е необходим по-бърз напредък. Учащите от системата на ПОО все още се нуждаят от по-привлекателни перспективи за квалификация и възможности за мобилност и от повече подкрепа посредством професионално ориентиране и езиково обучение.

⁽¹²⁾ ОВ С 155, 8.7.2009 г., стр. 1.

5. МОДЕРНИЗИРАНЕ НА ВИШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ

5.1. Напредък в подобряването на достъпа и диверсификацията на източниците на финансиране

Налице е засилващо се политическо съзнание относно важността на това да се осигури на нетрадиционните групи учащи достъп до висше образование за осъществяването на учене през целия живот. Повечето държави са предприели мерки за засилване на участието на студенти с по-нисък социално-икономически статус, включително и финансови стимули.

24 % от възрастното население на Европа (на възраст между 25 и 64 години) са с висше (т.е. трета степен на) образование, което е далеч под стойностите за САЩ и Япония — 40 %.

Расте степента на диверсификация на приходните потоци във висшите училища, като основен източник са учебните такси. Друга все по-често срещана особеност са сключването на договори въз основа на резултати, както и конкуренцията — включително за публично финансиране — между висшите училища.

5.2. Инвестициите и обучението за придобиване на знания през целия живот остават предизвикателство

Увеличаването на инвестициите от публични и частни източници остава предизвикателство, особено по време на икономическа криза. Приветстват се инициативите на някои държави от ЕС за увеличаване и насочване на средства във висшето образование; за привличането на допълнително финансиране следва да се цели по-нататъшна диверсификация. Инвестициите следва също да станат по-ефикасни чрез укрепване на механизмите за осигуряване на качеството, подкрепени от засилено сътрудничество, както е предвидено в Стратегическата рамка „ЕСЕТ 2020 г.“.

Структурната и културната закостенялост остава най-съществената бариера пред засилването на ролята на висшето образование за продължаващото професионално или личностно развитие на онези, които вече са част от работната сила. Необходимо е висшите училища да бъдат стимулирани да разработват по-гъвкави програми и присъствени схеми и да разширяват възможностите за валидиране на вече придобитите знания. Висшето образование следва да е твърдо застъпено при разработването на всеобхватни национални квалификационни рамки.

Засилената автономия на университетите и по-доброто управление и отчетност на висшите училища са от ключово значение, за да могат те да станат по-отворени към всички учащи, по-специално нетрадиционните групи учащи, както и да диверсифицират приходите си. Партньорствата между университетите и бизнеса ⁽¹³⁾ могат да създадат подходящи условия за увеличаване дела на финансиране от предприятията от частния сектор и, в съответствие с инициативата „Нови умения за нови работни места“, да подпомогнат университетите в разработването

⁽¹³⁾ COM(2009) 158.

на учебни програми и квалификации, които в по-голяма степен съответстват на уменията, търсени на пазара на труда и от студентите ⁽¹⁴⁾.

6. БЪДЕЩИ СЪПКИ

6.1. Укрепване на сътрудничеството на равнище ЕС — изпълнение на новата стратегическа рамка

Настоящият съвместен доклад за 2010 г. отбелязва напредък в редица важни области и показва по какъв начин сътрудничеството на европейско равнище е допринесло за реформите на национално равнище ⁽¹⁵⁾. Но той набелязва също и ключови предизвикателства, по-специално свързани с пълното прилагане на Рамката за ключови компетентности и засилването на отвореността и релевантността на образованието и обучението, които се нуждаят от допълнителни действия в рамките на политиките както на европейско, така и на национално равнище.

Стратегическата рамка „ЕСЕТ 2020 г.“ представлява средство за преодоляване на тези предизвикателства. Това преодоляване следва да бъде част от приоритетните области на действие, предвидени за първия работен цикъл от „ЕСЕТ 2020 г.“ (2009—2011 г.), свързани с изпълнението на инициативата „Нови умения за нови работни места“ и стратегията на ЕС за младежта ⁽¹⁶⁾.

6.2. Ключови компетентности за всички на базата на учене през целия живот

Много държави провеждат реформи на учебните програми въз основа на Рамката за ключови компетентности, по-специално в училищния сектор. Необходимо е обаче иновативните подходи към преподаването и ученето да бъдат развивани и прилагани на по-широка основа, за да се гарантира, че всеки гражданин може да получи достъп до възможности за висококачествено учене през целия живот.

— Необходими са повече усилия в подкрепа на придобиването на ключови компетентности от тези, които са изложени на риск от неуспех в образованието и социално изключване. Необходимо е по-нататъшно интегриране на съществуващите усилия за осигуряване на допълнително финансиране за учащите в неравностойно положение, подкрепа за специалните образователни потребности в условията на приобщаващо обучение или целенасочени мерки за предотвратяване на ранното напускане на училище. Най-голямата причина за безпокойство е растящият брой на хората с ниско равнище на четивна грамотност. Необходими са всеобхватни действия на национално и европейско равнище, насочени към всички нива на обучение, от предучилищното образование до ПОО и образованието за възрастни.

— Необходими са също повече действия за разработване на методи за преподаване и оценка в съответствие на подхода за придобиване на компетентности. Държавите-членки и Комисията ще засилят работата си по линия на Стратегическата рамка „ЕСЕТ 2020 г.“ за решаване на тези въпроси. Ученето следва да дава на учащите не само знания, но и съответни умения и нагласи. Необходими са особени усилия във връзка с трансверсалните ключови компетентности, които са от решаващо значение за укрепването

на творчеството и иновативността и за успеха в сферата на труда и в обществото като цяло.

— Продължаващото професионално развитие на учителите, преподавателите и училищните директори трябва да им осигурява педагогическите и други компетентности, които са им необходими за изпълнението на новите роли, свързани с прилагането на този подход. Жизнено важно е също така учителската професия да стане по-привлекателна и да получи по-голяма подкрепа.

— Трябва да увеличим равнището на компетентностите, необходими за участие в по-нататъшно обучение и на пазара на труда, които често са тясно свързани. Това означава да продължим да развиваме подхода на ключовите компетентности извън училищния сектор, в обучението за възрастни и в ПОО, свързано с Копенхагенския процес, както и да осигурим по-тясно съответствие между резултатите от висшето образование и потребностите на пазара на труда. Това означава също така да разработим начини за оценка и документиране на трансверсалните компетентности, умения и нагласи, които са от значение за достъпа до заетост и по-нататъшно обучение. Необходимо е да се развие общ „език“, който да свързва сектора на образованието/обучението с потребностите на пазара на труда, така че за гражданите и работодателите да е по-лесно да оценяват степента на съответствие на ключовите компетентности и учебните резултати с професионалните функции и длъжности. Това би улеснило още повече професионалната и географската мобилност на гражданите.

6.3. По-широко прилагане на партньорския подход

За да бъдат повишени компетентностите на гражданите и по този начин да им бъде осигурено по-добро бъдеще, е необходимо също така системите на образование и обучение да станат по-творени и по-релевантни по отношение на външния свят.

— На всички равнища следва да бъде засилено партньорството на институциите за образование и обучение със заобикалящия ги свят, по-специално със сферата на труда. Такива партньорства биха свързали практикуващите специалисти в сферата на образованието и обучението, представители на бизнеса, организациите на гражданското общество, националните и регионалните власти посредством общи цели и чрез перспективата за учене през целия живот. Партньорствата биха създали и нови възможности за мобилност с учебна цел.

— Необходими са повече стимули, за да се насърчат висшите училища да разширят достъпа до образование на нетрадиционни учачи и групи в неравностойно положение, в т.ч. посредством партньорство с външни участници.

— Следва да се дадат повече и по-добри възможности на учащите за придобиване на практически опит и познания в професионалния, гражданския и културния живот. За тази цел следва да се определи по-съществена роля на схемите за учене чрез работа, стажове и доброволни дейности не само в ПОО и обучението за възрастни, а и в училищата и висшето образование.

⁽¹⁴⁾ Вж. Евробарометър № 260.

⁽¹⁵⁾ Вж. също SEC(2009) 1598.

⁽¹⁶⁾ COM(2009) 200.

— Разработването и прилагането на стратегии за учене през целия живот следва да приобщава заинтересовани страни и образователни институции и да включва сътрудничество със сектори на политиките извън образованието и обучението.

6.4. Ролята на образованието и обучението в стратегията на ЕС за периода след 2010 г. („ЕС 2020 г.“)

Целенасоченото увеличение на инвестициите в образованието и обучението едновременно на национално и на европейско равнище е от решаващо значение за изхода от икономическата криза, едновременно като част от дългосрочни структурни реформи и за отслабване на непосредственото ѝ социално въздействие. Повече от всякога успехът на Европа в глобалната конкуренция зависи от нейните умения и иновационен капацитет и от плавния преход към икономика с ниски нива на въглеродни емисии, която е основана на знанието.

Необходимо е да бъде засилена ролята на образованието и обучението, които са от основно значение за т.нар. „триъгълник на знанието“. Иновациите и растежът ще бъдат незначителни без наличието на широка основа от знания, умения и компетентности, която да насърчава таланта и творческата нагласа от ранна възраст и която постоянно да се актуализира в зряла възраст.

Ученето през целия живот и мобилността, осигурени посредством висококачествено образование и обучение, са от основно значение, за да могат гражданите да придобиват умения, които са в съответствие не само с потребностите на пазара на труда, но и с целите за социално приобщаване и активно гражданско участие. Стратегическата рамка „ЕСЕТ 2020 г.“ и инициативата „Нови умения за нови работни места“ ще играят ключова роля в работата по приоритетите, залегнали в бъдещата стратегия „ЕС 2020 г.“.